TIETO-KIRJOJA KOULUUN!

Lukuvinkkejä alakouluun ja esiopetukseen

Koonneet:
Pirjo Hiidenmaa,
Ida Henritius &
Taru Varpula

TIETOKIRJOJA KOULULAISILLE

TUHANSIEN TIETOKIRJOJEN VALIKOIMAT NETISSÄ

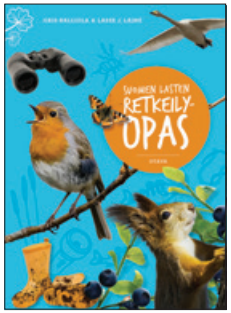

Iiris Kalliola & Lasse J. Laine
SUOMEN LASTEN RETKEILYOPAS
Otava

Juhani Anttila & Tuukka Perhoniemi
POPIN JA PIKKUKARHUN AVARUUSMATKA
Ursa

Linda Liukas
HELLO RUBY – MAAILMAN PARAS KOODI-SATUKIRJA!
Otava

Jenni Pääskysaari & Nana Sjöblom
TYTTÖ SINÄ OLET...
Otava

Kirsti Manninen & Carlos Da Cruz
SUOMEN LASTEN SUOMI
Otava

Lizzie Davey
SUPERTIETO-KIRJA – YLI 10 000 KUVAN LÖYTÖ-RETKI
Otava

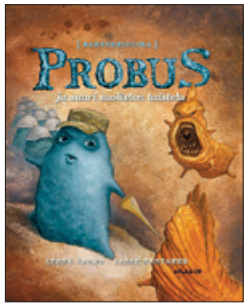

Leena Valmu
PROBUS JA SUURI SUOLIS-TON TAISTELU
Aula & Co

Hannu Karttunen
TIEDETTÄ KAIKILLE – MATEMATIIKKA
Ursa

ROSEBUDIN TIETOKIRJAKAUPAT

- **Kolmen sepän kirjakauppa**
- **Kaisa-talon Rosebud**
- **Rosebud CityCenter Asematunneli**

Kaikki koululaisten tietokirjat saatavana verkosta:
rosebud.fi/lastentietokirjat

ROSE BUD

SISÄLLYS

Tietokirjallisuus: hupia, hyötyä, ajankulua ja maailman avarrusta • 2
Kysymyksiä • 11

LUKUVINKIT

Ympäristö ja luonto • 13
Luonnontiede ja maantiede • 22
Historia ja kulttuurihistoria • 30
Kulttuuri, kuvataide, kirjallisuus ja musiikki • 36
Harrastukset • 45
Ihmismieli ja itsetunto • 50
Tietotekniikka, internet ja tekniikka • 54
Mistä lisätietoa? • 58

TIETOKIRJALLISUUS: HUPIA, HYÖTYÄ, AJANKULUA JA MAAILMAN AVARRUSTA

Tietokirjallisuus on otettu äidinkielen uusimpiin opetussuunnitelmiin kaunokirjallisuuden rinnalle. Tässä ei sinänsä ole mitään järisyttävää uutta, sillä tietokirjoja on luettu aina, myös kouluissa. Oppikirjat, hakuteokset, sanakirjat, luonto-oppaat ja keittokirjat ovat tyypillisiä tietokirjoja.

Nykyisin tietokirjoja, kuten muutakin kirjallisuutta, julkaistaan myös sähköisinä versioina, joko pelkästään sähköisinä tai sekä sähköisenä että painettuna. Erityisesti sanakirjoja, hakuteoksia ja luonto-oppaita on saatavana netissä. Tietokirjallisuuden lukeminen ei siis kyseenalaista koulun siirtymistä sähköisiin oppimisympäristöihin. Tosin paperisten kirjojen lukemisellakin on osoitettu olevan puolensa keskittymisen hallinnassa ja ajankäytön suunnittelussa.

Uutta on kuitenkin se, että tietokirjallisuus on myös opiskelun kohde, ei vain väline hankkia tietoa tai jäsentää opiskeluja. Tietokirjallisuus on merkittävä osa kulttuuria ja myös oman aikansa tulkki, joskus myös oman aikansa uudistaja ja kyseenalaistaja. Esimerkiksi kotien monipuoliset tietokirjasarjat olivat yksi osa Suomen sodanjälkeistä koulutusihmettä.

Lasten- ja nuortentietokirjallisuus oli Suomessa vielä vuosituhannen vaihteeseen asti enimmäkseen käännöskirjallisuutta. Tästä seurasi se, että kirjoissa käsiteltiin aiheita, jotka sopivat hyvin vietäväksi muihin kulttuureihin: luonnonilmiöitä, pyramideja, dinosauruksia, avaruutta tai vaikkapa tekniikkaa. Kulttuurikysymyksiä ja alueille tyypillisiä asioita ei käsitelty. Usein kirjojen tuotantoon kuului elementtirakenne, jolloin erikielisissä versioissa kuvat olivat samassa kohdassa ja tekstille varattuun tilaan voitiin sovittaa erikielinen tietosisältö. Nyt parin viimeisen vuosikymmenen aikana kotimaisia lastentietokirjoja on alkanut ilmestyä runsaasti, ja jo yli puolet uutuusnimikkeistä on kotimaista tuotantoa. Tämä on monipuolistanut aihevalikoimaa sekä myös lisännyt näkökulmia, sillä muita maanosia tai historian vaiheita voidaan katsoa täkäläisestä perspektiivistä.

Aivan pienten lasten kirjoissa ei tieto- ja kaunokirjojen välillä ole suurta eroa. Kuvakirjat esittelevät tavallisen maailman eläimiä ja esineitä. Toki ne voivat esitellä satuolentojakin, tonttuja ja keijukaisia. Mutta yhtä kaikki niiden tieto- tai fiktioluonne rakentuu sen mukaan, miten kirjaa luetaan lasten kanssa. Äitiyspakkaukseen liitetty kuvakirja on suomalainen innovaatio, jota on alettu jäljitellä muuallakin.

> Lasten- ja nuortentietokirjallisuus oli Suomessa vielä vuosituhannen vaihteeseen asti enimmäkseen käännöskirjallisuutta. Nyt parin viimeisen vuosikymmenen aikana kotimaisia lastentietokirjoja on alkanut ilmestyä runsaasti: jo yli puolet uutuusnimikkeistä on kotimaista tuotantoa.

Isompien lasten kuvakirjat tarjoavat usein monia rinnakkaisia juonia ja loputtomasti tarkasteltavaa. Pääjuonen lomassa voi seikkailla hahmoja ihan muissa puuhissa kuin siinä, mitä varsinainen teema käsittelee. Kuvituksen hahmottaminen, piiloviestien hoksaaminen ja usein myös huumorin löytäminen on osa kirjan lukemista. *Tatu ja Patu* -kirjat, samoin kuin Mauri Kunnaksen kirjat ovat hyviä esimerkkejä näistä rinnakkaisista juonista. Näissä lukijaa palkitaan myös sillä, että hän pääsee hoksaamaan päähenkilön kömmähdykset ennen kuin henkilö itse huomaa virheensä.

Tietokirjoissakin asioita valaistaan keksityillä kertomuksilla. Esimerkiksi vanhojen linnojen tai kaupunkien historia saadaan eläväksi sepittämällä miljööseen seikkailijoita, joihin lukija voi samastua ja joiden kokemuksiin eläytyä. Samaa tosin tehdään aikuistenkin kirjoissa: verotuksen muutokset on helppo ymmärtää, kun niitä havainnollistetaan keksityn malliperheen avulla.

Lastenkirjoissa kuvituksen tavoitteet voivat vaihdella suurestikin. On kuvakirjoja, joiden kuvittajat ovat viettäneet päiväkausia museoissa ja arkistoissa etsimässä autenttisia välineitä piirrosten malleiksi. On myös kuvakirjoja, joissa kuvan rooli on pienempi. Hahmot voivat olla yksinkertaisia viivapiirroksia ja symboleita.

Kuvituksen lukemiseen harjaantuminen on yhtä tärkeää ja kiehtovaa kuin erilaisten tekstienkin lukemiseen harjaantuminen: kerrotaanko asiat minä-muodossa vai käytetäänkö dialogia, kerrotaanko asioita dramaattisella preesensillä vai menneen ajan muodoissa, kerrotaanko omaa kokemusta vai muualta kuultua ja mikä ylipäätään on tiedon lähdepohja ja luotettavuus.

Kirjaa voi lukea sekä tiedonhankinnan että viihtymisen kannalta. Yhdessä lukeminen on myös ajanviettotapa ja yhteisyyden luomista. Tavoitteitakin voi asettaa, mutta ilmankin voi lukea. Monet lapset lukevat samaa kirjaa uudestaan ja uudestaan, vaikka sisältö on jo tuttu. On aikuisillakin omat toistokirjansa, esimerkiksi kesämökin dekkarit, joihin palataan aina sadepäivinä. Kirja ei ole vain tietoa varten vaan siitä voi tulla osa persoonaa.

”Sadan vuoden takaiset lastenkirjat olivat opettavaisia: paha sai palkkansa, ja kunnollinen lapsi kasvoi ahkeraksi isänmaan palvelijaksi. Nykylapsiakin saatetaan ohjata kirjojen avulla suvaitsevaisuuteen tai lajittelemaan roskia, mutta kasvatustehtävä ei ole niin merkittävä osa kuin ammoin.

Sadan vuoden takaiset lastenkirjat olivat opettavaisia: paha sai palkkansa, ja kunnollinen lapsi kasvoi ahkeraksi isänmaan palvelijaksi. Nykylapsiakin saatetaan ohjata kirjojen avulla suvaitsevaisuuteen tai lajittelemaan roskia, mutta kasvatustehtävä ei ole niin merkittävä osa kuin ammoin. Tietokirjoissa moraalikysymykset ja toiminnan etiikka voidaan nostaa keskusteluun selvillä kysymyksillä tai pohdintatehtävillä. Tämä voi olla helpompaa kuin fiktiossa, jossa lukijan pitää osata tunnistaa moraaliongelmat ja irrottaa ne juonesta ja henkilökuvista erilliseen tarkasteluun.

Monet aiheet, monet esitystavat

Lastenkirjojen suosittuja aihepiirejä ovat olleet luonto ja eläimet sekä erilaiset tekniset keksinnöt. Molemmat ovat helposti kuvitettavissa, ja siten kirjat sopivat sekä katseltaviksi että luettaviksi. Söpöt eläimet ovat kiehtovia katseltavia kaiken ikäisille, mistä kertoo myös television luonto-ohjelmien suosio. Kun valokuvatekniikka on parantunut, on helppo tehdä yhä näyttävämpiä suurennoksia hyönteisten tuntosarvista ja kukkien heteistä. Tällaisia kiehtovia luontokirjoja onkin ilmestynyt runsaasti.

Kulttuuria ja yhteiskuntaa koskevia tietokirjoja ilmestyy vähän. En esimerkiksi ole löytänyt yhtäkään kirjaa, jossa lapsille selostettaisiin, millainen ilmiö kieli on tai miten sitä tutkitaan. Magnetismin, bakteerien ja erilaisten liuosten tutkimiseen sen sijaan on runsaasti kiehtovia kirjoja. Uskonnot ja etnisyys ovat ajankohtaisia aiheita, joten niistä on tarjolla uudehkoja kirjoja.

Urheilusta ja taiteista julkaistaan teoksia laajalti. Osa on oppaita: näin opit luistelemaan, näin jalkapallosankarit harjoittelevat. Osa teoksista esittelee urheilun tai taiteen lajeja, myös taidehistoriaa ja musiikkia sekä taiteilijoiden elämää.

Kirjat voivat olla luonteeltaan läpiluettavia, niin että alkulehdillä käynnistyy tarina, jossa erilaisten vaiheiden kautta päädytään loppuratkaisuun. Matkan varrella on juonenkäänteitä ja tekstin lomassa hyödyllisiä yksityiskohtia.

Toiset kirjat jäsentyvät hakuteosmaisiksi luvuiksi, tavallisimmin siten, että kirjaa voi katsella mistä kohdasta haluaa. Kolmannet kirjat ovat aikuistyylisiä etenemisessään: niissä on johdanto, käsittelyluvut ja loppupäätelmät. Tällaisissa kirjoissa odotetaan lukijan perehtyvän termeihin tai tarkastelutapoihin jo johdannossa; kirjan keskelle sukeltaminen voi onnistua mutta eteneminen voi myös tyssätä vaikeiden sanojen vuoksi.

Aikaisempien sukupolvien klassikkoteoksia kouluajoilta ovat olleet Yrjö Karilaan *Pikku jättiläinen* ja *Antero Vipunen – Arvoitusten ja ongelmien, leikkien ja pelien sekä*

harrastusten ja kilpailujen pikku jättiläinen. Näistä *Pikku jättiläinen* esittelee luettelomaisesti kaikkea kiinnostavaa yleistietoa: maailman joet, Suomen kaupungit, valtioiden rahayksiköt ja viralliset kielet, toimivat tulivuoret ja ties mitä. Teoksen ensimmäinen painos ilmestyi 1924, ja viimeinen painos otettiin 40 vuotta myöhemmin, 1964. Kirjaa myytiin miljoonia kappaleita. *Antero Vipunen* on samantyyppinen, mutta se esittelee arvoituksia, pelejä ja leikkejä, siis eräänlainen puuhakirjojen esimuoto.

Miksi lukea tietokirjoja?

Tietokirjojen lukemiseen on monia hyviä syitä. Suurin osa on samoja kuin muidenkin kirjallisuudenlajien lukemisessa. Olennaista on lukuhalun ja oman innostuksen virittäminen pikemmin kuin tehokas tietomäärän hankinta. Lukuhalua on viime vuosina herätelty monin keinoin. Suosituimpia lienevät koululuokkiin kootut lukutoukat, joissa lapsi kirjoittaa lukemansa kirjan nimen toukan jaokkeeseen ja kiinnittää sen toukan osaksi. Vuoden lopussa toukka on kasvanut kiertämään koko luokkahuoneen ympäri.

Koulukirjastoille on tarjottu erilaisia tukia ja kannustimia. On perustettu isien ja poikien lukupiirejä, on järjestetty erilaisia lukukampanjoita ja saatu isovanhemmat kertomaan omista mielikirjoistaan ja perehtymään puolestaan lastenlasten mielikirjoihin. Lukukoirat ovat olleet suuri menestys niissä kirjastoissa, joissa sellaisia on onnistuttu saamaan palvelukseen. Lukukoira kuuntelee ilahtuneen keskittyneesti ja kannustavasti lukemaan opettelevaa lasta. Tätäkin innovaatiota on esitelty Japania myöten.

Lukutaito ei ole joko–tai-kysymys: joko osaat lukea tai et osaa. Päinvastoin, lukutaito on monipolvinen taito, joka karttuu ja muuntuu koko elämän ajan. Lukutaito voi alkaa katselusta ja kuuntelusta, ja se voi harjaantua kohti eri välineiden haltuunottoa, omien tekstien tuottamista, kriittistä tekstien ja tietolähteiden yhdistelyä, erikielisten tekstien lukemista, kuvan ja tekstin yhdistämistä.

12 HYVÄÄ SYYTÄ LUKEA

1

Lukeminen laventaa käsitystä maailmasta. Tulee tietoa, josta voi ilahtua ihan sellaisenaan. Voiko avaruudessa huutaa? Millainen norsun poikanen on heti synnyttyään? Tulee myös tietoa, josta on hyötyä harrastuksissa, vaikkapa leipomisessa tai urheilussa.

2

Kirjoja on mukava lukea yhdessä aikuisen kanssa. Kuvitetut lastenkirjat suunnitellaan usein sellaisiksi, että aukeamalla on kiinnostavaa luettavaa niin lapselle kuin aikuiselle. Lapsi ja aikuinen voivat keskustella kirjasta, mutta hyvä kirja tarjoaa lapselle itsenäistäkin katseltavaa. Kirjan teeman mukaisesti voi keskustella vieraista kulttuureista, avaruuden ihmeistä, eläinten hyvinvoinnista, sairauksista tai luonnon ilmiöistä.

3

Kirjoja voi lukea myös yhdessä toisten lasten kanssa. Monet luettelotyyppiset kirjat – tyyppiesimerkkinä *Guinnessin ennätysten kirja* – voi olla mukava lasten yhdessä ihmeteltäväksi. Ennen vanhaan näistä tehtiin tietokilpailuja kouluihin tai partioleireille.

4

Lukeminen harjaannuttaa keskittymiskykyä. Myös pitkäjänteisyys kehittyy, kun samaan teemaan ja kokonaisuuteen palataan seuraavina päivinä.

5

Koulussa tietokirjat tarjoavat hyviä keinoja ilmiökokonaisuuksien tarkasteluun. Maatilaa ja ruuantuotantoa käsittelevä kirja voi johtaa ajatukset esimerkiksi ruokaan, ammattien muutoksiin, ympäristökysymyksiin, kaupan ja teollisuuden asemaan, sanaston tarkasteluun, ruuan hintaan, mikrobeihin ja hygieniaan, ihmisten tasa-arvoon, terveyteen ja hyvinvointiin.

6

Kaikessa lukemisessa voi nostaa myös kriittisiä kysymyksiä: miten luontokirjoissa kuvataan eläimiä, heijastetaanko niihin ihmisten ja ihmisyhteisöjen ominaisuuksia: puhutaanko ”teinihiiristä” ja ”kettukouluista”, onko ketuilla lapsia vai poikasia, kuvataanko eläinten ajatuksia ja motivaatioita kuin ihmisten ajatuksia? Miten luonnon kiertokulku ja eläinten reviiritaistelut ymmärretään? Millaisen kuvan teos antaa luonnon ja ihmisen suhteesta?

7

Lukeminen harjaannuttaa mielikuvitusta. Miten Egyptin pyramidit rakennettiin ja millaista työskentely on ollut? Entä miltä näyttäisi, jos tyrannosaurus rex kurkistaisi kerrostalon kolmannen kerroksen ikkunasta?

8

Tietoja voi hyödyntää omissa uusissa teoksissa. Voi kirjoittaa tarinan, joka sijoittuu keskiaikaan tai avaruuteen. Voi myös suunnitella ja toteuttaa elokuvan, johon saa puku- ja ruokaohjeet sopivasta teoksesta. Syntymäpäiviin saa sopivan teemajuhlan.

9

Kirjoista voi löytää kuvauksia siitä, miten muut samassa tilanteessa olevat ovat kokeneet elämänsä. Alkava murrosikä, aikuistuminen, vanhempien avioero, muutto toiselle paikkakunnalle, läheisen kuolema tai muu elämäntilanne voi olla helpompi käsitellä, jos voi lukea muiden kokemuksista ja saada tietoa oman ajattelunsa tueksi. Aika harva asia on sellainen, ettei maailmassa joku toinenkin olisi sellaiseen törmännyt.

10

Lukeminen on mukavaa ja siitä on iloa ja hyötyä kaikissa elämänvaiheissa. Se, joka lukee, ei ole koskaan yksin.

11

Tietokirjallisuuden avulla voi syventää koulussa opittua. Jos ympäristötiedon kurssilla ei ehditä paneutua riittävästi luontoon tai historian tunnilla omaan suosikkiaikaan tai -keksintöön, voi aina hakea lisätietoa. Sitä löytyy kirjoista mutta myös Wikipediasta, lehdistä ja muilta verkkosivuilta. Lukiessa joutuu kysymään, ovatko kaikki lähteet yhtä luotettavia, tai mitä tehdä, kun tiedot ovat ristiriitaiset. Nämä ovat juuri niitä kysymyksiä, joita aikuistenkin pitäisi kysyä, olipa kyse terveydestä tai ulkopolitiikasta.

12

Tietokirjallisuus on osa kulttuuria. Kirjat nostavat esiin teemoja ja väitteitä, korjaavat aiempia käsityksiä ja haastavat kaavamaisia ajatuksia. Eri teoslajien suosionvaihtelu kertoo ajastamme. Miksi ruokakirjoja ilmestyy niin paljon, vaikka ihmiskunnalla on jo ruokaohjeita enemmän kuin tarpeeksi? Miten ruokakirjojen kuvitus on muuttunut vuosikymmenten aikana? Miten kerrontatavat ovat muuttuneet vuosikymmenten aikana? Sadan vuoden takaisessa avaruuskirjassa ei ollut kuvia juuri lainkaan, sitten tuli aika, jolloin kirjat kuvitettiin mustavalkokuvin. Nykykirjat ovat värikkäitä. Mitä seuraavaksi: animoidut verkkokirjat, joissa luotaimia ja galakseja voi muokata itse ja tarkastella eri puolilta?

.....

Lukemiseen ei tarvita aina mitään syytä. Kun kirjoja on käsillä, niitä tulee katselleeksi ja pienikin selailu voi uudistaa ajatuksia. Tässä vihkossa esitellään pieni joukko alakoulun oppilaille ja esiopetukseen sopivia tietokirjoja. Suurin osa on ilmestynyt tällä vuosikymmenellä, mutta joukossa on muutama klassikkokin.

Luettelo ei ole tyhjentävä, mutta se antaa vinkkejä alkuun pääsemiseen. Kyse ei myöskään ole kirjojen arvottamisesta: mikään raati ei ole valinnut näitä alansa tärkeimmiksi tai parhaimmiksi. Arviointi jää lukijalle, ja olisikin hyvä, jos luokissa syntyisi keskustelua teoksista, niiden kiinnostavuudesta, ajankohtaisuudesta ja

merkityksestä. Lukupiirit, esitelmät ja kirjablogit voivat olla hyviä keinoja jakaa ja vertailla kokemuksia.

Kirjat voivat olla monella tavalla onnistuneita ja hyviä. Kirja voi kertoa uusinta täsmätietoa erinomaisesti esitettynä. Toinen kirja voi olla hyvä siinä, että se kokoaa muualta tuttuja asioita uudeksi kokonaisuudeksi. Joskus kirja on hyvä siksi, että se on oikeaan aikaan oikeassa paikassa: kirja vastaa lukijan tarpeeseen tai synnyttää uuden kiinnostuksen. Lieneekin paikallaan varoittaa, että monet yliopisto-opiskelijat ja tutkijat kertovat päätyneensä omalle alalleen siksi, että saivat lapsena käsiinsä kiinnostavan kirjan juuri omasta alastaan.

Lisää kirjoja löytyy kirjastoista, kirjakaupoista ja antikvariaateista. Vihkon lopussa on vinkkejä ja verkko-osoitteita etsimiseen.

Tämän kirjavihkosen ovat kanssani koonneet suomen kielen opiskelijat Ida Henritius ja Taru Varpula.

Hyviä lukuhetkiä!

Kuva Linda Lappalainen

Pirjo Hiidenmaa
Tietokirjallisuuden professori
Helsingin yliopisto
pirjo.hiidenmaa@helsinki.fi

KYSYMYKSIÄ

Tietokirjallisuutta ja erilaisia vaikuttamaan pyrkiviä tekstejä voi tarkastella esimerkiksi näiden kysymysten avulla.

KUKA TEKSTIN ON KIRJOITTANUT? KUKA SEN ON JULKAISSUT?

MILLOIN KIRJA ON JULKAISTU?

MIKSI TEKSTI ON KIRJOITETTU?

MITÄ SE KÄSITTELEE?

KUKA ON KIRJOITTANUT KIRJAN?

MISTÄ VOIT PÄÄTELLÄ, ONKO KIRJOITTAJA ASIANTUNTEVA?

MISTÄ MUUALTA LÖYTYY TIETOA SAMASTA AIHEESTA?

MILLAINEN KIRJAN KERRONTATYYLI ON?

ONKO TEKSTISSÄ SANOJA TAI ILMAUKSIA, JOITA ET TUNNE ENNESTÄÄN?

MITÄ TUNTEITA JA AJATUKSIA KIRJA HERÄTTI?

MISTÄ AIHEISTA HALUAISIT LUKEA LISÄÄ?

MISTÄ AIHEISTA HALUAISIT ITSE KIRJOITTAA KIRJAN?

KENELLE VOISIT SUOSITELLA TÄTÄ KIRJAA?

TIETO-KIRJOJA KOULUUN!

Lukuvinkkejä alakouluun ja esiopetukseen

YMPÄRISTÖ JA LUONTO

Markus Hotakainen & Martti Lintunen: *Lasten retkiopas*

Lasse J. Laine & Iiris Kalliola: *Suomen lasten luontokirja*

Suvi Vehmanen & Laila Nevakivi: *Lapsen oma talvikirja*

Reetta Niemelä, Sanna Pelliccioni & Mia Rönkä: *Nähdään majalla, pörriäisagentit*

Raili Mikkanen: *Elefantti joka luuli olevansa puhveli*

Maia Raitanen: *Valas, valas! – Maailman viehättävin valaskirja*

Raili Mikkanen & Tiina Holmberg: *Majakat, ohoi!*

Jani Kiiskilä, Tiina Miettinen, Maija Huttunen & Juho Jalagin: *Ikioma Itämeri – Näkin kengissä pintaa syvemmälle*

Liisa Sääskilahti: *Mummon ja lasten luontokirja – Kotipihan ötökät*

Jani Kaaro & Väinö Heinonen: *Evoluutio*

Iiris Kalliola: *Luonnon jäljillä – Luonto-opas nuorille*

Iiris Kalliola & Lasse J. Laine: *Suomen lasten retkeilyopas*

Saara Niemi & Johanna Viitanen: *Heklan kuusi päivää*

Pirjo Suvilehto: *Koiranpäiviä*

Elina Lappalainen & Christel Rönns: *Nakki lautasella – Mistä ruoka tulee?*

Pentti Huovinen & Irmeli Matilainen: *Heippa, täällä bakteeri*

MARKUS HOTAKAINEN & MARTTI LINTUNEN

Lasten retkiopas

Docendo 2012

Opaskirja kertoo asioista, joihin luontoretkellä voi törmätä ja esittelee erilaisista maisemista löytyviä eläin-, kasvi- ja kivikuntia. Teos liikkuu vaihtelevasti sekä pienten että suurien teemojen välillä: tietoa kerrotaan niin kukan terälehdistä ja oravan järsimistä kuusenkävyistä kuin luonnon- ja ympäristönsuojelusta.

SIVUMÄÄRÄ 120

LASSE J. LAINE & IIRIS KALLIOLA

Suomen lasten luontokirja

Otava 2016

Kirja esittelee kotimaan ainutlaatuista luontoa. Se nostaa esiin kiinnostavaa tietoa, jota koulukirjoista ei ole saatavilla, kuten eläinmaailman ennätyksiä, syitä eläinten käyttäytymiselle ja esimerkkejä tulokaslajeista. Teos rohkaisee lukijaa liikkumaan luonnossa kaikkina vuodenaikoina niin kaupungissa kuin ikimetsässä.

SIVUMÄÄRÄ 232

SUVI VEHMANEN & LAILA NEVAKIVI

Lapsen oma talvikirja

Minerva 2012

Kirja kuljettaa lukijan talviseen metsään ja kertoo arvoitusten, satujen ja tietolaatikoiden avulla, mitä Suomen luonnossa tapahtuu talvella. Se esittelee erilaisia eläin- ja kasvilajeja sekä talvisen luonnon ilmiöitä, kuten revontulia ja tähtikuvioita.

SIVUMÄÄRÄ 69

REETTA NIEMELÄ, SANNA PELLICCIONI & MIA RÖNKÄ

Nähdään majalla, pörriäisagentit

Sammakko 2016

Kirjassa lapset ryhtyvät agenteiksi ja vievät lukijan pörriäisseikkailuun. Kaupunkiin sijoittuva lastentietokirja huokuu arkiluonnon läsnäoloa. Teos tuo esiin sen, miten helppoa luonnon monimuotoisuuden lisääminen omassa lähiympäristössä voi olla.

SIVUMÄÄRÄ 48

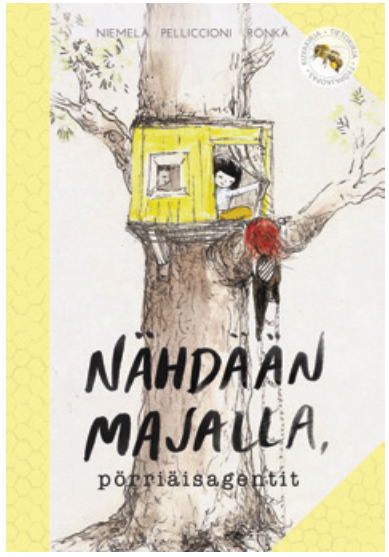

RAILI MIKKANEN

Elefantti joka luuli olevansa puhveli

Tammi 2005

Kirja kertoo eteläisen Afrikan lapsista, luonnosta ja kulttuurista sekä myyteistä. Monella suomalaisella lapsella on ankea käsitys Afrikasta, mutta kirja nostaa esiin köyhyyden ja sairauksien rinnalla olevan optimismin, lämmön ja ilon.

SIVUMÄÄRÄ 63

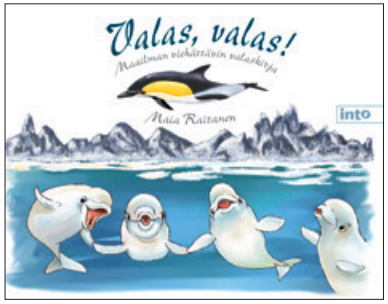

MAIA RAITANEN

Valas, valas! –
Maailman viehättävin valaskirja

Into 2013

Maailmassa on 76 valas- ja delfiinilajia, jotka on kaikki esitelty tässä kirjassa. Heimoittain jaotelluista lajeista on kerrottu perustiedot ja kiinnostavia faktoja. Kirja sopii niille, joita kiehtovat syvänmeren salaisuudet.

SIVUMÄÄRÄ 194

RAILI MIKKANEN & TIINA HOLMBERG

Majakat, ohoi!

Schildts 2009

Kirjassa kerrotaan Suomenlahden majakoista ja uppoudutaan niiden historiaan ja merien suojeluun. Lukija pääsee mukaan jännittäviin seikkailuihin ja myrskyihin yhdessä majakanvartioiden kanssa.

SIVUMÄÄRÄ 59

JANI KIISKILÄ, TIINA MIETTINEN, MAIJA HUTTUNEN & JUHO JALAGIN

Ikioma Itämeri –
Näkin kengissä pintaa syvemmälle

Karisto 2014

Kirjassa lukija pääsee piirroshahmon mukana tutkimaan Itämerta. Kirja kertoo Itämeren elinympäristöstä ja sen historiasta ja opettaa, miten ihminen valinnoillaan voi vaikuttaa pinnanalaiseen elämään. Teoksen kuvitus yhdistelee piirroksia sekä vedenalaisia valokuvia.

SIVUMÄÄRÄ 89

LIISA SÄÄSKILAHTI

Mummon ja lasten luontokirja – Kotipihan ötökät

N-Y-T-NYT 2014

Kirjassa lapset tutkivat yhdessä mummon kanssa tuttuja pikku ötköitä mummolan kotoisassa pihapiirissä. Havaintoja tehdään lapsen uteliain ja hoksaavin silmin, ja tilanteita kuvaillaan lasta kiinnostavien tarinoiden sekä kauniiden kuvien avulla.

SIVUMÄÄRÄ 32

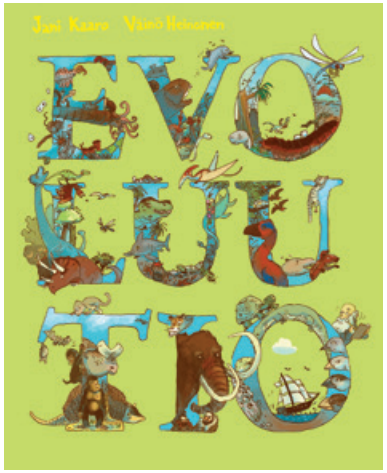

JANI KAARO & VÄINÖ HEINONEN

Evoluutio

Avain 2012

Hauskasti kuvitettu kirja vastaa kaikkiin evoluutiota koskeviin lasten kysymyksiin, joihin aikuinen ei ole osannut antaa vastauksia. Informatiivinen teos avaa lapsen silmiä elämän kehittymisestä maapallolla miljoonien vuosien aikana. Vaikka kirjassa esitellään hassultakin tuntuvia selityksiä siitä, miten maailma onkaan syntynyt, jätetään taitavasti ottamatta kantaa evoluutioteoriaan liittyviin uskonnollisiin kysymyksiin.

SIVUMÄÄRÄ 64

IIRIS KALLIOLA

Luonnon jäljillä – Luonto-opas nuorille

WSOY 2011

Suomen luonto on monimuotoisuudessaan meille etuoikeus. Tässä Suomen luontoa kunnioittavassa teoksessa pääsee tutustumaan metsien isoihin ja pieniin eläimiin sekä yleisimpiin kasveihin. Kirja avaa luonnossa kulkijalle uusia näkökulmia ja auttaa havainnollisella tavalla ymmärtämään eri lajien keskinäisen riippuvuussuhteen.

SIVUMÄÄRÄ 136

IIRIS KALLIOLA & LASSE J. LAINE

Suomen lasten retkeilyopas

Otava 2015

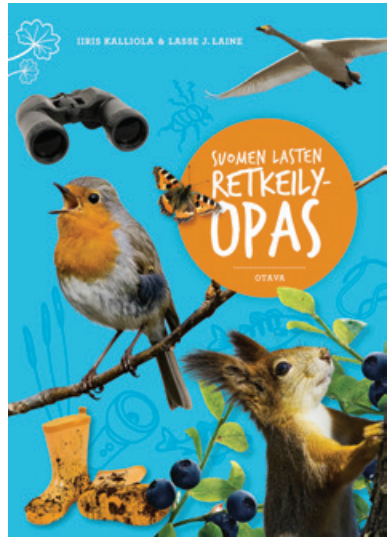

Arvostettujen luontoasiantuntijoiden käytännöllinen ja elämyksellinen kirja houkuttelee luontoon ja tarjoaa mukana kulkevan kokoisen eväspaketin onnistuneeseen retkeen. Opastusta annetaan niin repun pakkaamiseen, suunnistamiseen, telttailuun, luontokuvaamiseen kuin ensiapuunkin. Heti alussa selvitetään myös retkeilijän jokamiehenoikeudet ja -velvollisuudet. Kirjassa listataan eri vuodenajoille parhaita retkeilymahdollisuuksia ja -kohteita, luonnonilmiöitä, eläimiä ja kasveja.

SIVUMÄÄRÄ 175

SAARA NIEMI & JOHANNA VIITANEN

Heklan kuusi päivää

Vudeka 2011

Kirja on valokuvin elävöitetty kuvaus tavallisesta hevosesta ja sen yhtä tavallisesta mutta kuitenkin jännittävästä elämästä. Tarina on kiehtova sekoitus luontokasvatusta, hevostietoa ja kansanperinnettä. Vaikka Heklahevonen elää ihmisten parissa, on luonto hyvin läsnä kirjassa.

SIVUMÄÄRÄ 104

PIRJO SUVILEHTO

Koiranpäiviä

Sanasilta 2011

Kaikenlaisille ja kaikenlaisten koirien omistajille sopivassa kirjassa käsitellään kaikki se olennainen, hauska ja muuten huomioitava, mikä tuleva koiranomistaja tai sellaiseksi jo ryhtynytkään ei välttämättä ole tullut miettineeksi. Kirja opettaa, miten koiranpentu kasvaa kelvoksi koirakansalaiseksi, ja kuinka sitä voi auttaa ja opastaa. Oman äänensä antaa kuulua myös pystykorva Tessu.

SIVUMÄÄRÄ 64

ELINA LAPPALAINEN & CHRISTEL RÖNNS

Nakki lautasella – Mistä ruoka tulee?

Tammi 2015

Ruuan alkuperä puhuttaa niin lapsia kuin aikuisiakin. Kirjassa kerrotaan, millaista elämää ruuaksi kasvatettavat eläimet elävät ja mistä tiedetään, voivatko eläimet hyvin. Eläinlääkäri-isä ja kaksi lasta kulkevat maatilalla ja perehtyvät kanojen, sikojen ja lehmien oloihin. Kirjassa pohditaan kuluttajavalintoja ja eläintenhoidon eettisiä kysymyksiä.

SIVUMÄÄRÄ 48

PENTTI HUOVINEN & IRMELI MATILAINEN

Heippa, täällä bakteeri

WSOY 2009

Kirjassa kerrotaan havainnollisesti, miten taudit tarttuvat ja leviävät. Bakteerien arkisuus tulee esiin käytännöllisistä esimerkeistä: mitä tapahtuu, jos juo lätäköstä, miten vessa toimii ja mihin viemäri vie jätökset. Käsien pesun tarpeellisuus tulee hyvin osoitetuksi. Lisäksi kirja antaa kiehtovan kuvan bakteerien tutkimisesta, mikroskoopeista ja laboratorioista. Sekin on hyvä oppia, että suuri osa bakteereista on hyödyllisiä ja ihmisen hyviä ystäviä.

SIVUMÄÄRÄ 64

LUONNONTIEDE JA MAANTIEDE

Markus Hotakainen: *Tildan tähdet – Lasten oma avaruuskirja*

Juhani Anttila & Tuukka Perhoniemi: *Popin ja Pikkukarhun avaruusmatka*

Leena Valmu & Lasse Rantanen: *Probus ja suuri suoliston taistelu*

Laura Ertimo & Satu Kontinen: *Yö – Kirja unesta ja pimeän salaisuuksista*

Hannu Karttunen: *Tiedettä kaikille – Matematiikka*

Hannu Karttunen: *Tiedettä kaikille – Fysiikka*

Suvi Viranta-Kovanen: *Tiedettä kaikille – Elämä*

Markku Löytönen & Riikka Jäntti: *Viidakkotanssi – Tutkimusmatkaaja Rafael Karsten Ecuadorissa*

Markku Löytönen & Riikka Jäntti: *Koillisväylän löytäjä – Tutkimusmatkaaja Adolf Erik Nordenskiöld Jäämerellä*

Terhi Friman & Tanja Mikkola: *Riikinkukkotyttö*

Sarah Sheppard: *Tärkeitä karttoja seikkailijoille ja haaveilijoille*

Mauri Kunnas & Tarja Kunnas: *Herra Hakkaraisen seitsemän ihmettä*

Lizzie Davey: *Supertietokirja – Yli 10 000 kuvan löytöretki*

Arttu Juselius: *Ransu paloasemalla*

Tittamari Marttinen & Virpi Penna: *Voiko tuulipuvussa lentää? – Kieliriemua ja sanahelinää*

MARKUS HOTAKAINEN

Tildan tähdet – Lasten oma avaruuskirja

WSOY 2010

Mikä on tähti? Millainen taivaankappale Aurinko oikeasti on? Miksi Kuu on kuoppainen? Lapsille suunnattu avaruuskirja esittelee tähtitaivaan ja maailmankaikkeuden ilmiöitä hauskasti ja mukaansatempaavasti.

SIVUMÄÄRÄ 59

JUHANI ANTTILA & TUUKKA PERHONIEMI

Popin ja Pikkukarhun avaruusmatka

Ursa 2014

Popi tutustuu omalla pihallaan Pikkukarhuun ja lähtee tämän kanssa avaruuteen. Matkaa varten tarvitaan kartta tähdistä ja muutakin tietoa. Kirja antaa hyödylliset ohjeet matkailua varten. Kaverukset seikkailevat lopulta Pikkukarhun kotikulmille saakka.

SIVUMÄÄRÄ 48

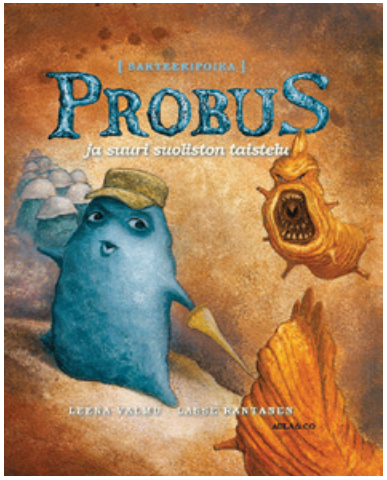

LEENA VALMU & LASSE RANTANEN

Probus ja suuri suoliston taistelu

Aula & Co 2016

Probus on jugurtissa asuva pieni bakteeripoika, joka eräänä päivänä joutuu seikkailuun ihmiskehoon. Matkalla Probus saa ystäväkseen uusia bakteereja. Umpisuolen aukiolla hyvät bakteerit joutuvat taisteluun pahaa vastaan.

SIVUMÄÄRÄ 92

LAURA ERTIMO & SATU KONTINEN

Yö –
Kirja unesta ja pimeän salaisuuksista

Myllylahti 2016

Miksi kannattaa mennä nukkumaan, vaikka leikit jäisivät kesken? Miksi kuu näkyy, kun on pimeää? Miten eläimet näkevät pimeässä? Kirja etsii vastauksia yötä ja nukkumista koskeviin kysymyksiin ja vie lukijan sinne, minne auringonsäteet eivät yllä. Se paljastaa pimeän salaisuuksia ja sopii myös niille, joita pimeä pelottaa!

SIVUMÄÄRÄ 122

HANNU KARTTUNEN

Tiedettä kaikille – Matematiikka

Ursa 2006

SIVUMÄÄRÄ 151

Tiedettä kaikille – Fysiikka

Ursa 2004

SIVUMÄÄRÄ 130

SUVI VIRANTA-KOVANEN

Tiedettä kaikille – Elämä

Ursa 2010

SIVUMÄÄRÄ 133

Sarjassa johdatellaan luonnontieteen tutkimukseen. Kirjat antavat välineitä asioiden tarkasteluun. Niiden tehtävänä on myös madaltaa kynnystä luonnontieteiden opiskeluun: kaavoja ei tarvitse pelätä, ja vaikeisiinkin ilmiöihin löytyy luotettavia selityksiä.

MARKKU LÖYTÖNEN & RIIKKA JÄNTTI

Viidakkotanssi – Tutkimusmatkaaja Rafael Karsten Ecuadorissa

SKS 2007

Kirja vie lukijan uskontotieteilijä Rafael Karstenin mukana Etelä-Amerikan intiaanien pariin. Teos kertoo intiaanien elämästä ja uskomuksista sekä seikkailuista, joihin Karsten tekemillään tutkimusmatkoillaan ajautui. Teos voitti Tieto-Lauri-palkinnon vuonna 2009.

SIVUMÄÄRÄ 44

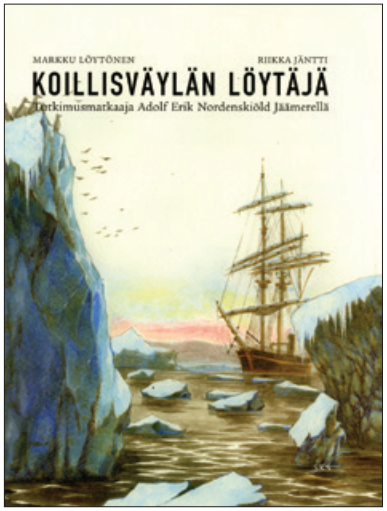

MARKKU LÖYTÖNEN & RIIKKA JÄNTTI

Koillisväylän löytäjä – Tutkimusmatkaaja Adolf Erik Nordenskiöld Jäämerellä

SKS 2005

Adolf Erik Nordenskiöld purjehti ensimmäisenä Koillisväylän eli kiersi laivalla Euraasian mantereen. Kirjassa kerrotaan tästä matkasta ja selostetaan niin tieteellisiä löytöjä kuin varusteiden yksityiskohtia. Lukijalle piirtyy tarkka kuva siitä, millaista on seilata ankarissa oloissa ahtojäissä.

SIVUMÄÄRÄ 46

TERHI FRIMAN & TANJA MIKKOLA

Riikinkukkotyttö

Pieni Karhu 2011

Kirja kertoo seitsemänvuotiaasta tytöstä, joka asuu perheensä kanssa pienessä tansanialaiskylässä. Tyttö käy mielellään koulua ja haluaa olla hyvä oppilas, jotta voi isona ryhtyä opettajaksi. Kirja kurkistaa tansanialaisen perheen päivittäisiin askareisiin, Tausi-tytön koulunkäyntiin ja lasten itse keksimiin leikkeihin.

SIVUMÄÄRÄ 54

SARAH SHEPPARD

Tärkeitä karttoja seikkailijoille ja haaveilijoille

Nemo 2016

Missä asuvat maailman vaarallisimmat eläimet? Mistä kannattaa etsiä timantteja ja aarteita? Missä merirosvot seilaavat? Kirja sisältää jännittäviä karttoja kaikille seikkailuista haaveileville lapsille.

SUOMENTANUT Sini Linteri • **ALKUTEOS** *Viktiga kartor för äventyrare och dagdrömmare* • **SIVUMÄÄRÄ** 37

MAURI KUNNAS & TARJA KUNNAS

Herra Hakkaraisen seitsemän ihmettä

Otava 2016

Herra Hakkarainen tutustuttaa lukijan maailman ihmeisiin. Hauska tarina opettaa tietoa maailman merkittävistä kohteista. Matka kuljettaa monille mantereille Egyptin pyramideilta Rio de Janeiroon, Kiinan muurilta Taj Mahaliin ja Pääsiäissaarille.

SIVUMÄÄRÄ 51

LIZZIE DAVEY

Supertietokirja –
Yli 10 000 kuvan löytöretki

Otava 2016

Kirja kokoaa tietoa niin eläimistä, historiasta, kulttuurista kuin urheilusta. Se pitää sisällään yli 10 000 kuvaa ja kiinnostavia faktoja eri aiheista, esimerkiksi hyönteisistä, dinosauruksista, jalokivistä ja muinaisesta Roomasta.

SUOMENTANUT Ari Suramo & Tarja Kontro • **ALKUTEOS** *Picturepedia – An Encyclopedia On Every Page* • **SIVUMÄÄRÄ** 360

ARTTU JUSELIUS

Ransu paloasemalla

Pieni Karhu 2011

Pikku lukija pääsee tutun Ransu-koiran kanssa viettämään opettavaista päivää paloasemalle, tutustumaan palomiesten työhön ja aseman arkeen. Samalla hän oppii tärkeitä asioita paloturvallisuudesta ja vaaratilanteiden hoitamisesta.

SIVUMÄÄRÄ 40

TITTAMARI MARTTINEN & VIRPI PENNA

Voiko tuulipuvussa lentää? –
Kieliriemua ja sanahelinää

Kirjapaja 2011

Kirjassa maistellaan ja kummastellaan tuttuja, hassuja tai muuten vain ihmeellisiä sanoja ja sanontoja, keksitään ihan uusia sekä riimitellään. Kirja leikittelee kielellä ja laittaa miettimään, miten paljon kielessä oikeastaan tarvitaan sääntöjä. Kielikysymyksiä ruotivat Kiira Kielipoliisi sekä Emma ja Kalle, joita kielen rajattomat mahdollisuudet innoittavat villiin leikkimiseen.

SIVUMÄÄRÄ 64

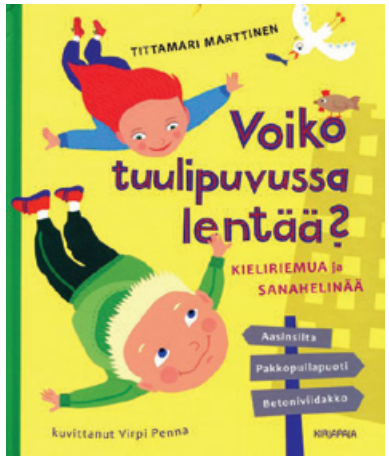

HISTORIA JA KULTTUURIHISTORIA

Kirsti Manninen & Carlos da Cruz: *Suomen lasten Suomi*

Tuula Korolainen, Riitta Tulusto & Maija Hurme: *Lasten oma vuosikirja*

Raili Mikkanen & Laura Valojärvi: *Suomen lasten linnakirja*

Ilpo Probst & Maia Raitanen: *Gladiaattorit Colosseumilla – Leipää ja sirkushuveja*

Carlos da Cruz & Janne Haikari: *Kuninkaantie – Matka historiasta nykyaikaan*

Mika Myllyneva: *Huikeat hylyt*

Jussi Kaakinen, Juha Kuisma & Kirsti Manninen: *Suomen lasten historia*

Tuula Karjalainen: *Kuin silloin ennen – Lasten elämää Rudolf Koivun kuvittamana*

Aino Havukainen & Sami Toivonen: *Tatun ja Patun Suomi*

Paula Moilanen & Kirsi Haapamäki: *Herttuan hovissa – Elämää 1500-luvun Turussa*

KIRSTI MANNINEN & CARLOS DA CRUZ

Suomen lasten Suomi

Otava 2016

Millaisia suomalaiset ovat? Mikä tekee Suomesta Suomen? Kirja esittelee Suomen ominaispiirteitä ja perinteitä lasten ja nuorten silmin. Se käsittelee suomalaisuuden juuria ja nykyisyyttä, vähemmistöjä, historiaa, tieteen ja taiteen huippuja, urheilua ja populaarikulttuuria.

SIVUMÄÄRÄ 223

TUULA KOROLAINEN, RIITTA TULUSTO & MAIJA HURME

Lasten oma vuosikirja

Lasten Keskus 2015

Liputuspäiviä sekä muita juhla- ja merkkipäiviä ja niiden merkitystä, tapoja ja taustoja lapsentajuisesti avaava kirja, jota on maustettu kaikenlaisella hauskalla. Kirja sisältää satuja ja runoja, herkkureseptejä ja askarteluvinkkejä ja esittelee kalenteriin merkittyjen juhlapäivien lisäksi suurimpien vähemmistöjemme juhlia, kiinalaisen uudenvuoden sekä erilaisia kiinnostavia teemapäiviä.

SIVUMÄÄRÄ 191

RAILI MIKKANEN & LAURA VALOJÄRVI

Suomen lasten linnakirja

Minerva 2011

Kirjan jännittävissä tarinoissa pääsee kaikkien Suomen linnojen muurien sisäpuolelle, aikamatkalle linnojen historian eri vaiheisiin, asukkaisiin ja elämään arjessa ja juhlassa, sodassa ja rauhassa. Upea kuvitus opastaa myös löytöretkille linnoihin sellaisina kuin ne nykyisin ovat.

SIVUMÄÄRÄ 96

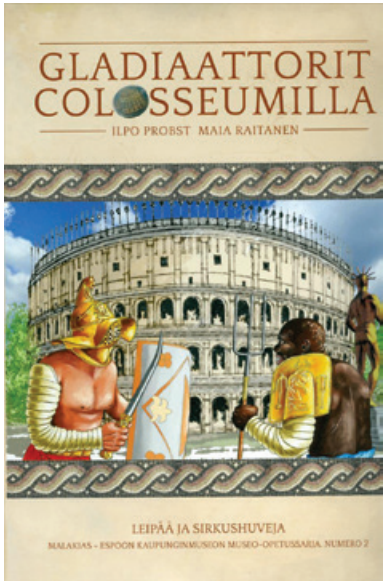

ILPO PROBST & MAIA RAITANEN

Gladiaattorit Colosseumilla – Leipää ja sirkushuveja

Espoon kaupunginmuseo 2015

Keitä gladiaattorit olivat ja miten sellaiseksi tultiin? Mikä on Colosseum? Mitä taitoja gladiaattorit tarvitsivat? Kirja johdattaa lukijan gladiaattorien elämään ja tarjoaa hauskasti tietoa ja taitoja antiikin Rooman ajasta.

SIVUMÄÄRÄ 23

CARLOS DA CRUZ & JANNE HAIKARI

Kuninkaantie – Matka historiasta nykyaikaan

Schildts & Söderströms 2014

Kuninkaantie on vanha postireitti, joka kulkee Maarianhaminasta Saaristomeren kautta Turkuun ja Etelä-Suomen halki Venäjälle Viipuriin. Kirja seuraa tätä tietä ja samalla valottaa Suomen historiaa esihistorialliselta ajalta nykyaikaan asti.

SIVUMÄÄRÄ 33

MIKA MYLLYNEVA

Huikeat hylyt

Kureeri 2013

Hylyillä on kerrottavana jännittäviä tarinoita. Miksi laiva upposi? Mistä se oli lähtenyt ja mihin se oli matkalla? Ketä laivan kyydissä oli ja mitä sillä oli lastinaan? Mitä miehistölle tapahtui? Kirjan mukana pääsee sukeltamaan kohti hylkyjen kiehtovia kertomuksia.

SIVUMÄÄRÄ 32

JUSSI KAAKINEN, JUHA KUISMA & KIRSTI MANNINEN

Suomen lasten historia

Otava 2012

Kirjan seikkailullisissa tarinoissa sukelletaan nuoren tarmokkaan tytön ja nokkelan pojan matkassa menneiden sukupolvien elämään. Tietosivuilla päästään tutustumaan menneen ajan elinkeinoihin, arkisiin esineisiin, kulkuvälineisiin ja tapoihin. Aikajanalla kuljetaan esihistorian päivistä aina nykypäivään.

SIVUMÄÄRÄ 228

TUULA KARJALAINEN

Kuin silloin ennen – Lasten elämää Rudolf Koivun kuvittamana

Minerva 2011

Kirjaan on koottu Suomen lasten tarina Rudolf Koivun kuvien kertomana: lapset leikeissä, koulunpenkillä, kotipiirissä ja sen askareissa. Kirjan avulla pääsee aikamatkalle isovanhempien ja isoisovanhempien lapsuuden maailmaan. Mitä ennen syötiin, miten pukeuduttiin, mitä leikittiin, mihin uskottiin? Millaista elämä oli silloin muinoin, kun isovanhemmat olivat pieniä?

SIVUMÄÄRÄ 72

AINO HAVUKAINEN & SAMI TOIVONEN

Tatun ja Patun Suomi

Otava 2007

Outolan pojat Tatu ja Patu perehtyvät Suomen historiaan, sen luontoon ja omituisiin asukkaisiin. Pojat kulkevat läpi Suomen etelästä pohjoiseen ja eläytyvät suomalaisten elämään eri aikoina. Kirjassa tutustutaan myös suomalaisiin erikoisuuksiin, kuten saunaan, ruisleipään ja juhannusmökkeilyyn.

SIVUMÄÄRÄ 48

PAULA MOILANEN & KIRSI HAAPAMÄKI

Herttuan hovissa – Elämää 1500-luvun Turussa

Lasten Keskus 2007

1500-luvun Turusta ja Turun linnasta kertova kirja kuvaa teini-ikäisen Britan kokemuksia hovin palvelustyttönä ja esittelee samalla suomalaista kansanperinnettä ja elämäntapaa. Kertomuksen väleistä löytyy tietoa aikakauden historiallisista tapahtumista. Kirjan kruunaa kaunis ja yksityiskohtainen värikuvitus.

SIVUMÄÄRÄ 248

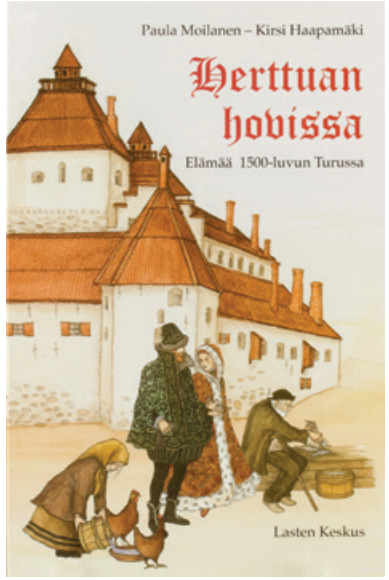

KULTTUURI, KUVATAIDE, KIRJALLISUUS JA MUSIIKKI

Robin & Susa Ruuhilahti: *Yhdessä*

Katri Kirkkopelto: *Soiva metsä – Jean Sibeliuksen matkassa*

Raili Mikkanen & Laura Valojärvi: *Mennään sirkukseen*

Karo Hämäläinen & Salla Savolainen: *Hurraa Helsinki! – Ikioma kaupunki*

Jussi Kaakinen, Juha Kuisma & Kirsti Manninen: *Suomen lasten taidehistoria*

Marjatta Levanto & Julia Vuori: *Leonardo oikealta vasemmalle*

Mauri Kunnas: *Koiramäen Martta ja Ruuneperi*

Kirsti Mäkinen & Pirkko-Liisa Surojegin: *Suomen lasten Kalevala*

Mervi Koski & Mika Kolehmainen: *Joulupukin jalanjäljillä*

Christina Björk & Eva Eriksson: *Astrid Lindgrenin lapsuuden maailma*

Marjut Hjelt & Christer Nuutinen: *Veden valtiaat – Totta ja tarua*

Mervi Koski & Laura Valojärvi: *Hirviökäsikirja*

Marjut Hjelt & Jaana Aalto: *Lumoava haltijakansa*

Marjatta Levanto & Julia Vuori: *Taivaallinen suurperhe*

Kerttu Ruuska & Nadja Sarell: *Elsa ja Lauri juhlissa*

Arja Puikkonen, Emma Puikkonen & Terese Bast:

Käsikirja mielikuvituksen matkaajille – Kirjoittamisen seikkailuopas

ROBIN & SUSA RUUHILAHTI

Yhdessä

Otava 2016

Kirja on syntynyt Robinin kappaleiden inspiroimana. Tuttujen biisien avulla pohditaan muun muassa rakkautta, onnellisuutta, epävarmuutta, virheiden tekemistä, erilaisuutta ja välittämistä. Kirja sisältää paitsi Robinin myös hänen faniensa ajatuksia teemoista, joita Robin musiikissaan käsittelee.

SIVUMÄÄRÄ 87

KATRI KIRKKOPELTO

Soiva metsä – Jean Sibeliuksen matkassa

Lasten Keskus 2015

Kuvakirja kuljettaa Jean Sibeliuksen maailmaan kuvan, tekstin ja musiikin avulla. Kirja esittää kauniin tarinan maamme suuresta säveltäjästä ja hänen musiikistaan. Tarinassa ja kirjan aukeamilla soi Sibeliuksen musiikki.

SIVUMÄÄRÄ 30

RAILI MIKKANEN & LAURA VALOJÄRVI

Mennään sirkukseen

Minerva 2012

Kirjassa tutustutaan suomalaisen sirkuksen vivahteiseen historiaan ja nykypäivään. Se kertoo, milloin sirkus tuli Suomeen, keitä sirkuksessa esiintyy ja millaista sirkusväen elämä on. Mukana on myös tietoa tunnetuista, kansainvälistä mainetta saaneista suomalaisista sirkustaiteilijoista.

SIVUMÄÄRÄ 100

KARO HÄMÄLÄINEN & SALLA SAVOLAINEN

Hurraa Helsinki! – Ikioma kaupunki

Tammi 2012

Suomalainen muotoilu on paljon muutakin kuin Aalto-maljakko ja Marimekon kankaat! Lukija kulkee iloisen perheen kanssa ratikalla halki Helsingin. Matkalla oppii paitsi uusia tietoja pääkaupungistamme myös designin taustoja ja yksityiskohtia sellaisistakin esineistä ja palveluista, joiden alkuperää ei välttämättä tule heti ajatelleeksi.

SIVUMÄÄRÄ 40

JUSSI KAAKINEN, JUHA KUISMA & KIRSTI MANNINEN

Suomen lasten taidehistoria

Otava 2009

Kirja vie lukijan Suomen taidehistorian pariin vauhdikkaiden tarinoiden, erilaisten piirrosten, maalausten ja valokuvien avulla. Teos esittelee taidetta kivikaudelta nykypäivään ja mukana on yli sadan taitelijan teoksia, arkkitehtuuria, teollista muotoilua ja animaatioita.

SIVUMÄÄRÄ 223

MARJATTA LEVANTO & JULIA VUORI

Leonardo oikealta vasemmalle

Teos 2014

Leonardo da Vinci oli arkkitehti, insinööri, maalari, kuvanveistäjä, luonnontieteilijä, keksijä ja filosofi. Hän oli yleisnero, jota on kutsuttu maailmanhistorian uteliaimmaksi ihmiseksi. Kuka Leonardo oikein oli? Mitä hänestä ylipäätään tiedetään? Kirja johdattaa da Vincin mietteiden, taiteen, ajatusten ja elämän pariin.

SIVUMÄÄRÄ 112

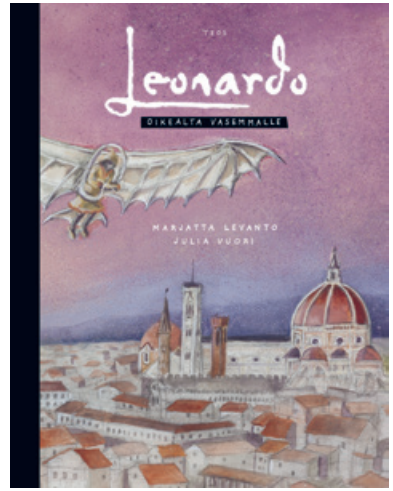

MAURI KUNNAS

Koiramäen Martta ja Ruuneperi

Otava 2014

Koiramäen Martta lähtee Porvooseen tapaamaan kansallisrunoilija Ruuneperia. Kirjan mukana pääsee kurkistamaan Johan Ludvig Runebergin elämään ja tapaamaan muun muassa Fredrika-rouvan, Elias Lönnrotin, J. V. Snellmanin sekä Sakarias Topeliuksen. Kirjassa historia ja merkkimiehet kuvataan humoristisella otteella.

SIVUMÄÄRÄ 64

KIRSTI MÄKINEN & PIRKKO-LIISA SUROJEGIN

Suomen lasten Kalevala

Otava 2002

Kirjan kansien väliin on saatu käännettyä selkeälle nykysuomelle kaikki oikean *Kalevalan* jännittävät seikkailut, hengästyttävimpiä juonenkäänteitä unohtamatta. Suorasanaisen kerronnan rinnalla lukija saa maistella pikku katkelmia runomuotoisesta alkuperäiseepoksesta. Teoksessa on myös sanaselityksiä sekä luonnehdinnat *Kalevalan* henkilöistä.

SIVUMÄÄRÄ 183

MERVI KOSKI & MIKA KOLEHMAINEN

Joulupukin jalanjäljillä

Karisto 2011

Lapsille ja kaikille joulunmielisille sopiva tietoteos joulun, joulupukin ja tonttujen salaisuuksista. Vastaajina jokaista lasta askarruttaviin kysymyksiin toimii itseoikeutetusti tietoviisas tonttujoukko. Lisäksi kirja avaa joulunviettoon ja -perinteisiin liittyviä tapoja ja tottumuksia, tietoja ja uskomuksia meiltä ja muualta, ennen ja nyt.

SIVUMÄÄRÄ 109

CHRISTINA BJÖRK & EVA ERIKSSON

Astrid Lindgrenin lapsuuden maailma

WSOY 2007

Kirja vie lukijan Astrid Lindgrenin lapsuuteen, siihen aikaan ja maailmaan, jossa pienestä tytöstä varttui rakastettu kirjailija. Kirjan mukana pääsee tutustumaan Astridin ystäviin ja kotikaupunkiin Vimmerbyhyn. Kirjan myötä tutuksi tulevat myös ihmiset ja eläimet, jotka ovat esiintyneet myös Lindgrenin kirjoittamissa tarinoissa.

SUOMENTANUT Helene Bützow • **ALKUTEOS** *Astrids äventyr – Innan hon blev Astrid Lindgren* • **SIVUMÄÄRÄ** 93

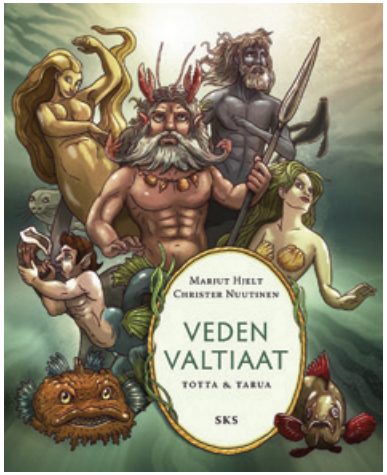

MARJUT HJELT & CHRISTER NUUTINEN

Veden valtiaat – Totta ja tarua

SKS 2012

Meret, joet ja järvet ovat täynnä kiinnostavaa vedenväkeä, joita on kautta aikojen kuvattu kirjallisuudessa. Teos esittelee vedenalaisia valtakuntia ja niiden asukkaita maailman tarustoista. Se kertoo taruhahmojen ominaispiirteistä, elintavoista ja esiintymisalueista ja opettaa tuntomerkkien avulla tunnistamaan esimerkiksi Vellamon.

SIVUMÄÄRÄ 144

MERVI KOSKI & LAURA VALOJÄRVI

Hirviökäsikirja

Karisto 2010

Teos opastaa lukijan hirviömaailman ihmeellisyyksiin. Se esittelee seitsemän hirviölajia ja satakunta erilaista hirviötä esimerkiksi hirmulintuja, hevosolioita, meri- ja järvihirviöitä, käärmeitä, lohikäärmeitä, jättiläisiä, puoli-ihmisiä, pahoja henkiä ja epäkuolleita. Teos antaa tietoa hirviöiden ulkonäöstä, asuinpaikoista, vaarallisuusasteista, tavoista ja historiasta.

SIVUMÄÄRÄ 119

MARJUT HJELT & JAANA AALTO

Lumoava haltijakansa

Karisto 2011

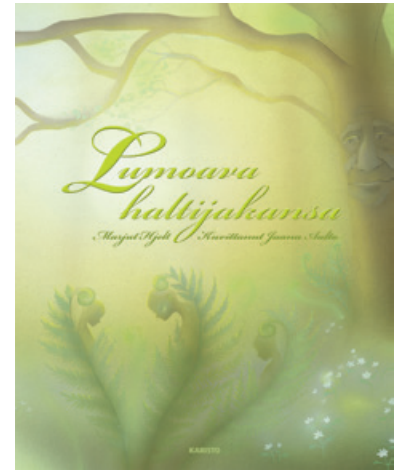

Miten haltijat ja keijukaiset elävät, kuinka ne iloitsevat ja millaisia ne ovat arjessaan ja juhlissaan? Kuuletko keijukaisten karhuhymnin ihaillessasi öisen tähtitaivaan Ison Karhun tähdistöä? Tämä taianomaisesti kirjoitettu ja kuvitettu kirja johdattaa lukijansa iloisen ja kepeän, mutta myös ilkikurisen ja vallattoman haltijakansan maailmaan, suoraan suomalaisen kansanperinteen lumoavimpaan ytimeen.

SIVUMÄÄRÄ 129

MARJATTA LEVANTO & JULIA VUORI

Taivaallinen suurperhe

Otava 2011

Kirja osoittaa kiehtovan tarinan keinoin, miten toinen toistensa kaltaisia ovat kuvat henkimaailman edustajista ympäri maailman. Kirjan sivuille kauniisti piirretyt olennot, lohikäärmeestä lepakkoon, johdattavat myös erilaisten uskomusten äärelle. Ihmiskunnan suuret mysteerit yhdistyvät kirjassa tarinaan taivaallisesta suurperheestä. Kristinusko, islam, yhtä lailla kuin muutkin maailmanselitykset kytkeytyvät tarinaan luontevasti.

SIVUMÄÄRÄ 96

KERTTU RUUSKA & NADJA SARELL

Elsa ja Lauri juhlissa

Sanoma Pro 2016

Elsa ja Lauri saavat johdatuksen juhlimisen etikettiin: miten pukeudutaan, mitä viedään lahjaksi ja miten juhlissa käyttäydytään. Erityishuomiota kiinnitetään sukulaisiin ja heidän nimityksiinsä, ovathan perhe- ja sukujuhlat yleisiä.

SIVUMÄÄRÄ 32

ARJA PUIKKONEN, EMMA PUIKKONEN & TERESE BAST

Käsikirja mielikuvituksen matkaajille – Kirjoittamisen seikkailuopas

Kirjapaja 2015

Kirjan sykähdyttävällä ja kirjoittamaan innostavalla matkalla voi poiketa vaikkapa Soivien sanojen maahan, pysähtyä kirjoittamaan Salaisten ajatusten kirjaa, villiintyä Rytmin vuoristoradalla tai vaihtaa hetkeksi Proosajunan kyytiin. Pitkin matkaa mielikuvitusmatkailijan reppuun kertyy eväitä, joiden avulla on houkuttelevaa jatkaa kirjoittamista ja huomata että osaa!

SIVUMÄÄRÄ 104

HARRASTUKSET

Mauri Kunnas: *Tassulan iloinen keittokirja*

Miikka Järvinen & Maija Koski: *Apukokki maailmalla*

Anu Vallinkoski & Wilma Hurskainen: *Lasten eka keittokirja*

Eliisa Salminen: *Pullien pulla*

Dave Smith, Pete Edwards & Adam Ward: *Jalkapallo – Taitolaji*

Kerttu Ruuska & Nadja Sarell: *Elsa luistelemassa*

Elina Pulli: *Sporttilajeja*

MAURI KUNNAS

Tassulan iloinen keittokirja

Otava 2012

Iloinen koko perheen keittokirja tarjoaa helppoja ja hauskoja reseptejä, jotka onnistuvat myös pienimmiltä kokeilta. Mukana kirjassa on muun muassa Herra Hakkarainen ja muita tuttuja hahmoja.

SIVUMÄÄRÄ 96

MIIKKA JÄRVINEN & MAIJA KOSKI

Apukokki maailmalla

Schildts & Söderströms 2015

Kirja on tarkoitettu lasten ja aikuisten yhteiseksi keittokirjaksi. Kirjaan on merkitty selvästi nuorille kokeille tarkoitetut helpot ja turvalliset tehtävät ja huomioon on otettu myös perheen pienimmät. Kirjan mukana pääsee tutustumaan yhdysvaltalaiseen, meksikolaiseen, kiinalaiseen, intialaiseen ja italialaiseen keittiöön.

SIVUMÄÄRÄ 200

ANU VALLINKOSKI & WILMA HURSKAINEN

Lasten eka keittokirja

Otava 2016

Kirja on tehty aloitteleville kokeille, ja se sopii myös alakoulun pienimmille, sillä tekstiä on vähän. Ainesosat, työvaiheet ja lopulliset annokset on esitetty kuvien avulla. Kirja antaa ohjeita lämpimiin ruokiin, lisukkeisiin ja välipaloihin.

SIVUMÄÄRÄ 47

ELIISA SALMINEN

Pullien pulla

Tammi 2011

Tämä ensimmäiseksi omaksi leivontakirjaksi sopiva teos on tarina pikku pullasta, joka päättää ryhtyä leipuriksi. Pulla loruilee elämästään ja siinä ohessa opastaa lapsia leivonnan salaisuuksien pariin. Ohjeiden ja hauskojen kuvien lisäksi kirjan selailuun ja reseptien toteuttamiseen innostavat myös valokuvat valmiista leipomuksista.

SIVUMÄÄRÄ 32

DAVE SMITH, PETE EDWARDS & ADAM WARD

Jalkapallo – Taitolaji

Gummerus 2012

Kirja antaa pelivihjeitä jalkapalloon ja vinkkejä erilaisiin temppuihin ja tekniikoihin. Perustaidot, kuten puolustus, laukominen ja syötöt käydään vaiheittain läpi kuvien avulla. Kirja kertoo myös maailman parhaista pelaajista.

SUOMENTANUT Henna-Riikka Ohtonen • **ALKUTEOS** *Football Skills & Tactics* • **SIVUMÄÄRÄ** 64

KERTTU RUUSKA & NADJA SARELL

Elsa luistelemassa

Sanoma Pro 2014

Kirjassa Elsa opettelee sinnikkäästi luistelemaan. Kirja kannustaa aloittelijoita, sillä kukaan ei ole mestari ensiyrittämällä. Kirjassa esitellään erilaisia luistelun lajeja ja opastetaan luistelutekniikoihin.

SIVUMÄÄRÄ 31

ELINA PULLI

Sporttilajeja

Tammi 2011

Kirja rohkaisee viihdyttävien hahmojen avulla harrastamaan liikuntaa, tutustumaan eri urheilulajeihin sekä eri urheilulajeissa tarvittaviin erityistietoihin. Lajikuvausten yhteydessä on hauskoja vinkkejä leikkeihin sekä erilaisia arvoituksia. Kirja auttaa pientä lukijaa miettimään, mikä voisi olla itselle oikealta tuntuva laji tai mieluisa tapa liikkua.

SIVUMÄÄRÄ 48

IHMISMIELI JA ITSETUNTO

Vuokko Hurme & Sanna Pelliccioni: *Pikkurillin käsikirja*

Riina Katajavuori, Maiju Tokola, Riikka Toivanen & Christel Rönns: *Meidän pihan perhesoppa*

Jenni Pääskysaari & Nana Sjöblom: *Tyttö sinä olet…*

Jenni Pääskysaari & Nana Sjöblom: *Poika sinä olet…*

Marianne Kulmala & Kirsi Tapani: *Saku, spesiaali lapsi*

Marianne Kulmala & Kirsi Tapani: *Rufus, spesiaali lapsi*

VUOKKO HURME & SANNA PELLICCIONI

Pikkurillin käsikirja

Viisas elämä 2016

Kirjassa seikkailevat Harmalan perhe sekä Juuli-tytön käden puhuva Pikkurilli. Kirja on lapsille suunnattu tietokirja lapsista, ja teos käsittelee muun muassa lapsuuteen liittyviä erityispiirteitä, raskautta, lapsen kehitystä ja lapsuuden historiaa. Kirjan tavoitteena on antaa lapselle tietoa hänestä itsestään.

SIVUMÄÄRÄ 40

RIINA KATAJAVUORI, MAIJU TOKOLA, RIIKKA TOIVANEN & CHRISTEL RÖNNS

Meidän pihan perhesoppa

Tammi 2015

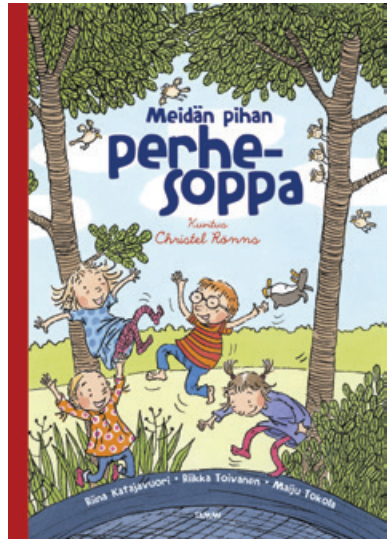

Pehmopingviini Pontus johdattelee lukijan yökyläilemään monenlaisiin perheisiin. Lapsi ymmärtää, että jossain perheessä voi olla kaksi äitiä, toisessa lapsi on adoptoitu tai saanut alkunsa lahjasoluilla. Kirjassa tarjoillaan myös aikuisille suunnattu eväspaketti, jonka avulla aikuiset voivat kattaa avartavia keskusteluja lasten kanssa.

SIVUMÄÄRÄ 40

JENNI PÄÄSKYSAARI & NANA SJÖBLOM

Tyttö sinä olet…

Otava 2015

SIVUMÄÄRÄ 140

Poika sinä olet…

Otava 2016

SIVUMÄÄRÄ 150

Toimittaja Jenni Pääskysaari kertoo tytöille ja pojille ne asiat, jotka jokaisen nuoren täytyisi kuulla. *Tyttö sinä olet…* käsittelee tyttöjen elämän isoja asioita, kuten itsetuntoa, oman elämän hallitsemista ja unelmointia.

Poika sinä olet… on elämäntapa- ja itsetuntoopas pojille. Se rohkaisee arvostamaan itseään ja löytämään oman suunnan elämälle. Molemmissa teoksissa on Pääskysaaren tekstien lisäksi muiden aikuisten omia esimerkkitarinoita ja kertomuksia.

MARIANNE KULMALA & KIRSI TAPANI

Saku, spesiaali lapsi

Aivoliitto 2014

SIVUMÄÄRÄ 105

Rufus, spesiaali lapsi

Aivoliitto 2015

SIVUMÄÄRÄ 104

Selkokieliset kirjat kertovat Sakun ja Rufuksen elämästä sekä lapsille että aikuisille. Saku on Asperger-lapsi ja Rufuksella on Touretten syndrooma.

Kirjoissa on tieto-osuus, joka on suunnattu ennen muuta aikuisille sekä myös lapsille suunnattu osuus, joissa pohditaan, mitä Sakun ja Rufuksen kanssa toimiessa on hyvä ottaa huomioon.

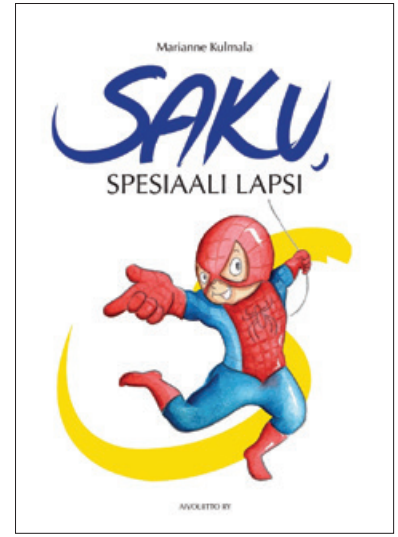

TIETOTEKNIIKKA, INTERNET JA TEKNIIKKA

Linda Liukas: *Hello Ruby – Maailman paras koodisatukirja!*

Max Wainewright: *Hei, me koodataan! – Koululaisen ohjelmointikirja*

Elli Mäkilä & Jii Roikonen: *Reuhurinne – Nettitaidot*

Tuula Kallioniemi & Jii Roikonen: *Reuhurinne – Aapinen*

Viljami Ovaskainen: *Bongaa auto*

LINDA LIUKAS

Hello Ruby – Maailman paras koodisatukirja!

Otava 2016

Kirja on maailman ensimmäinen lapsille suunnattu ohjelmointikirja. Se on tarina pienestä tytöstä, jolla on suuri mielikuvitus. Tarinoiden ja tehtävien avulla lukija pääsee oppimaan uusia asioita teknologiasta, tietokoneista ja ohjelmoinnista.

SUOMENTANUT Kirsikka Myllyrinne • **ALKUTEOS** *Hello Ruby – Adventures In Coding* • **SIVUMÄÄRÄ** 112

MAX WAINEWRIGHT

Hei, me koodataan! – Koululaisen ohjelmointikirja

Readme.fi 2016

Kirja opettaa ohjelmoinnin alkeet monipuolisesti ja innostavasti. Kirjan avulla oppii, mitä tarkoittaa silmukka, muuttuja ja valitseminen ja miten esimerkiksi verkkosivuja tai pelejä tehdään. Kirja opettaa käyttämään Logoa, Scratchia, Pythonia ja JavaScriptia.

SUOMENTANUT Veli-Pekka Ketola • **ALKUTEOS** *How To Code – A Step-By-Step Guide To Computer Coding* • **SIVUMÄÄRÄ** 144

ELLI MÄKILÄ & JII ROIKONEN

Reuhurinne – Nettitaidot

Otava 2015

On hyvä perehtyä internetin maailmaan ja siihen, miten siellä käyttäydytään ennen kuin lähtee seikkailemaan. Kaikkea ei kannata uskoa, mitä eteen tulee. Eikä itsestäänkään kannata kertoa kaikkea.

SIVUMÄÄRÄ 52

TUULA KALLIONIEMI & JII ROIKONEN

Reuhurinne – Aapinen

Otava 2016

Eemeli vierailee Reuhurinteen koulussa Tötterön kanssa. Kirja vie seikkailemaan Eemelin kanssa ja samalla opettaa kirjaimia ja sanoja. Kuvitus täydentää kirjaa ja auttaa oivaltamaan, miten kirjaimista muodostuu sanoja.

SIVUMÄÄRÄ 45

VILJAMI OVASKAINEN

Bongaa auto

Readme.fi 2014

Kirja opastaa, miten erilaisia autoja voi tunnistaa. Teoksen avulla pääsee tutustumaan yli 100 automalliin. Mukana on sekä klassikoita että uudempia malleja.

SIVUMÄÄRÄ 112

MISTÄ LISÄTIETOA?

Kirjaesittelyjä ja kritiikkejä

TIEDONJANO.FI

Suomessa julkaistun uuden tietokirjallisuuden esittelysivusto. Kirjaesittelyistä pääsee kustantajan verkkosivulle, jossa teoksista löytyy lisätietoa.

AGRICOLA.UTU.FI/JULKAISUT/KIRJA-ARVOSTELUT

Historiaa ja humanistista tutkimusta käsittelevien kirjojen arvosteluja.

KIILTOMATO.NET

Kaunokirjallisuuden esittelyyn ja arviointiin keskittynyt sivusto, jossa myös jonkin verran tietokirjallisuutta mukana.

TIEDE.FI

Tiede-lehdessä julkaistut kirja-arvostelut verkossa.

Tietokirjakustantajia

KUSTANTAJAT.FI

Kotimaisten kaupallisten kustantajien, Suomen Kustannusyhdistyksen jäsenten, esittelyt.

SUOMENKIRJANKUSTANTAJAT.FI

Kotimaisten pien- ja erikoiskustantajien esittelyt.

Kirjastoja

KIRJASTOT.FI

Portaalista löytyvät kaikki Suomen kirjastot, niin kaupunkien kuin oppilaitosten kirjastot.

Antikvariaatteja

ANTIKKA.NET

ANTIKVAARI.FI

Vanhoja kirjoja voi etsiä antikvaarisista kirjakaupoista myös verkossa.

Muistiinpanoja

Kannen taustakuva: Samolevsky / Shutterstock.com
Ulkoasu: Ari Elo

Kirjojen kansikuvien käyttö kustantajien
tai tekijöiden luvalla

Esitteen ovat kustantaneet

LAURI JÄNTIN SÄÄTIÖ

SUOMEN TIETOKIRJAILIJAT RY

Helsinki, 2017

Vuoden 2016 opetussuunnitelman myötä tietokirjojen käyttö kirjallisuuden opetuksessa lisääntyy. Tämän esitteen kirjalista on tehty helpottamaan ajankohtaisten ja laadukkaiden tietokirjojen löytämistä ja valitsemista. Esitteen kirjat sopivat erityisesti alakoulun oppilaille ja esiopetukseen. Mukana on monenlaisia teoksia, jotka antavat kattavan kuvan tietokirjallisuuden eri lajeista. Kirjat on ryhmitelty eri aihealueiden mukaan, ja lisäksi mukana on valmiita kysymyksiä, joita voi käyttää apuna tietokirjallisuutta käsiteltäessä.

Kirjoja valittaessa ei ole etsitty alan parasta tai hienointa teosta, vaan poimittu ajankohtaisia kirjoja, jotka ovat saatavilla hyvin varustelluista kirjakaupoista, kirjastoista ja antikvariaateista. Lukijan pääteltäväksi jää, kuinka päteviä tai sujuvia teokset ovat.

Uusia tietokirjoja ilmestyy tiuhaan tahtiin, joten myös esitteen sisältö tulee päivittymään jatkuvasti. Jokainen oppilas tai koululuokka voi myös laajentaa listaa itse esimerkiksi keräämällä kirjastojen tietokannoista aihepiireittäin teoksia. Haussa voi käyttää hakusanoitusta ja tunnistetietoja. Kiinnostavan tekijän teoksia tai saman aihepiirin eri-ikäisiä teoksia voi myös etsiä ihan vain nähdäkseen, kuinka ajattelutavat kehittyvät ja tieto uudistuu.

Lukuvinkkikatalogin sähköinen versio löytyy Suomen tietokirjailijat ry:n verkkosivuilta | www.suomentietokirjailijat.fi